

OSÍDLENÍ BALKÁNU SLOVANY A BYZANTSKÁ HISTORIOGRAFIE

Lubomír E. H a v l í k , Brno

Nad touto problematikou se samozřejmě zamýšlela již řada badatelů, ať to byli např. L. N i e d e r l e nebo M. S. D r i n o v , příp. F. Š i š í č , V. A. M i š u l i n , L. H a u p t m a n n v dobách dřívějších nebo P. L e m e r l e , D. A n g e l o v , R. G o u b e r , B. G r a f e n a u e r , G. L a b u d a , V. T ě p k o v a - Z a i m o v a a jiní v době nepříliš vzdálené, a to mnohem podrobněji, než je možno učinit v tomto časově a rozsahem podstatně omezeném příspěvku. Proto bych rád upozornil alespoň na některé aspekty této problematiky, o nichž se domnívám, že zůstaly poněkud nedoceny. Předesílám, že zde nemohu provádět podrobné rozbory a že v tomto resumé mohu víceméně jen naznačit některé problémy a směry k výsledným úvahám.^{+/}

Je známo, že od počátku své existence měla východní část Imperia Romana co činit s nepokojnou severní dunajskou hranicí a celá řada pozdně antických a raně středověkých autorů nejen východořímských, ale i západofřímských se událostmi v těchto oblastech zabývala. Jejich zájem a šíře líčení závisela ovšem na intenzitě a závažnosti toho, co se v Podunají dalo, a významu, jaký to mělo pro římskou říši nebo jaký se tomu tam přikládal. Omezíme-li se jen na dobu po r. 330, kdy se Byzantion stalo hlavním městem východního římského imperia, Konstantinopolí, vystává hned na počátku - ponecháme-li stranou tlak a útoky Germánů - problém sarmatský. Jak vypráví biskup Eusebios z Kaisareie a vedle něho Hieronymus, Anonymus Valesianus a zvláště Ammianus Marcellinus, dělili se Sarmatě na dvě části, pravé kočovné Sarmaty a druhé, kteří byli sice také obecně zahrnováni pod Sarmaty, ale lišili se od nich, např. sociálním postavením a nazývali se Limigantes. Před r. 334 se Limiganti z područí kočovných Sarmatů nejen osvobodili, ale vyhnali je i z jejich sídel. Tito pseudosarmatští Limiganti obývali území na východ od dolní Tisy, kam o něco dříve kladla Peutingerska mapa heslo Lupiones Sarmatae. Jejich sousedy na sever odtud byli podle téhož pramene Venedi Sarmatae; heslo Venedi se kromě toho objevuje i nad dolním Dunajem. V odborné literatuře se často uvažuje o ztotožnění Lupionů buď s Lugii připomínanými předtím na severu a dále s Limiganty, resp. s Anty, na něž podle

^{+/} Podrobněji se touto problematikou zabývám v práci: Byzanc, Řím a Slované ve středověku (připravené k vydání).

některých autorů ukazuje snad druhá část jejich jména. V zásadě však zůstává etnická příslušnost Limigantů dosti problematická, tím spíše, že pravděpodobně nešlo o skutečné Sarmaty a že pod obecným geografickým označením Sarmatů se tu mohlo skrývat etnikum jiné. Souvisí s tím také otázka, pokud šlo o lid, směřující potencionálním vývojem k pozdějším Slovanům v pojetí od 6.stol. nahoru; označení "Slované" však pro tyto Limiganty ještě v žádném případě použít nelze. Sídleli ale v oblasti, již o sto let později procházel rétor Priskos z Pania k Atilovi a jejíž obyvatelé, kterým vládl kníže Honegsésios, mu poděvali k pití médos a kámos.

Narazil jsem na otázku pojetí Slovanů od 6.stol. nahoru. Stojí skutečně za zamyšlení, neboť vědomí a pojetí Slovanů jako celku, jak se s ním setkáváme v byzantské (i pozdější) historiografii, nebylo odvěké a postupně se vytvářelo. Teprve koncem 5. a počátkem 6.stol. se počala názvem Slované označovat řada příbuzných etnik na severním břehu Dunaje. Přitom měl tento název konkurenci ve srovnání s jiným označením Venedů, které jednak a gótskou migrací překrylo etnika později označovaná jako slovanská, jednak s částmi těchto etnik migrovalo a přeputovalo od Baltu k Dněpru a až k Dunaji. Pro tuto skutečnost svědčí údaje crotenského biskupa Jordanise, původem Góta, odvolávajícího se v mnohém na starší Ablaviovy gótské dějiny a žijícího v polovině 6.stol. v Konstantinopoli; dále Jordanis čerpal mnohé ze spisů Cassiodora Senatora. Jordanis tak zachytil rozsah sídel (v jeho terminologii) Venedů, Sclavinů a Antů před počátkem jejich migrace na Balkán. Přitom je pozoruhodné, že na sever od Dunaje kladl pouze sídla Sclavinů a Antů, zatímco Venedů na sever od Karpat. Sclavini a Anté náleželi podle něho k širšímu celku Venedů, současně je však od "vlastnějších" Venedů v Poválsí odlišoval, aspoň pro dobu jemu současnou, neboť při popisu bojiště Gótů s Anty hovořil o Venedech také na Dněpru. Tito Venedi však patrně nebyli nic jiného než názvem přeneseným ve 4.stol. buď Góty od Baltu na etnika vlastním Venerům příbuzná nebo šlo o jméno dané etnikům na Dněpru až Jordanisem. Avšak ani jména Sclavini a Anté - z nichž první sídlili na severním břehu Dunaje mezi Mursou (Guttem) a Noviodunem (Isaccesou), druhí mezi Dněstrem, resp. Dunajem a Dněprem - nebyla jedinými pro všechna tato etnika. Šlo - jak Jordanis výslovně uvádí - o souhrnné označení etnik či skupin etnik ze všech nejvýznamnějších, které Byzantinci přenesli na další těsně příbuzná a podobná etnika, jako to o dvě a tři sta let předtím činili Gótové. Z Jordanise vyplývá, že ačkoliv jméno Sclavini bylo pro něho hlezním, jiné a další národy, etnika Sclavinů měla v sobě tři jména podle rodů a míst. Jen jedním z nich byla původně zřejmě jména Scla-

vini-Slověné, zaznamenaná ostatně už Ptolemaem jako označení původně nijak významných etnik (Stlaunoi, Souobenoí) sídlících tehdy ještě kdesi na Dněpru a snad ještě dále na sever, z nichž o druhém, nemůžeme ani hodnotíme-li zprávu kriticky - s jistotou říci, zda vůbec neleželo k etniku aspoň potenciálně "slovanskému". Ze všeho vyplývá, že v pojetí 6.stol. nebyl už název Slověné pro navzájem příbuzná etnika na severním břehu Dunaje v Byzanci širší význam. Přitom tato etnika měla ještě vlastní názvy. Jordanisovu výkladu o řadě názvů nasvědčuje také relace tzv. Pseudo-Mosese Chorenac'i z 5/6.stol. (redakce Anania Širakac'iho pochází z konce 7.stol.), která ve starším podání hovoří o dvaceti pěti národech Slověnu (Sglawacnoc) v Dácii, samozřejmě v antickém geografickém pojetí, tj. v území mezi Vislou, Dunajem a Dněprem. Na tuto politicko-etnickou diferenciaci "Slověnu" ukazuje patrně i plurálové označování "slověnských" národů, zemí a panovníků v pramenech 6.století.

Dunaj se tedy koncem 5.stol. stal mezí, přes níž vycházela další migrace etnik souhrnně označovaných Slověny a zčásti Anty. Popisuje ji řada východořímských autorů, většinou už dobou císaře Justina počínaje. Avšak z toho, že před 1.518/527 není údajně zpráv o nájezdech Slověnu na Balkán, nelze soudit, že jich nebylo nebo že za Justina teprve začaly. Nedostatek informací pramení buď v tom, že byzantská historiografika se této problematice nevěnovali - příkladem budiž Theofanes, který se podrobně popisuje Justinianovu dobu přináší o Slověnech málo zpráv, zatímco Prokopios z Kaisarieje vypráví právě pro tuto dobu o řadě bojů se Slověny - nebo se objevovali i pod jménem jiným, např. Géty. Tento název jim byl dán proto, že přicházeli z Getiky - také Jordanis označil Góty, poněvadž přicházeli z antické Getiky, za Góty. Avšak Gétové, kteří vystupují ve zprávách, které podává komes Marcellinus nebyli v mnoha případech nikým jiným než Slověny. Týká se to např. nájezdu Gétů-Slověnu na Balkán v 1.517 a 530. Mínění, že těmito Géty byli myšleni Gétové nebo Bulhaři je zřejmě mylné, poněvadž Marcellinus obojí zna a označí pod jejich správnými jmény. Ze tyto Gétové byli Slověny, potvrzuje i relace o generaci mladšího Theofylakta Simokatta, který přímo říká, že Gétové jsou starším názvem pro Slověny. a používal oba názvy promiskue. Další potvrzení toho, že Marcellinovi Gétové byli Slověny lze pak nalézt v Prokopiových zprávách o nájezdech Slověnu za císaře Justina (518-527) a v údajích Jordanisových, že Antové a Slověné nebadali římskou říši. Tyto doby se většinou pokládají za počátek útoků Slověnu na Balkán, nicméně někteří badatelé - např. I.Dujčev - uvažují o době ještě časnejší za císaře Anastasia I./491-518/, který dal na obranu Konstantinopole

vybudovat r.512 tzv. Dlouhou hradbu.

Celé tři čtvrtiny 6.stol. až do sedmdesátých let byly na Balkáně poznamenány útoky a nájezdy Slovánů, aniž jim byla římská říše sto účelněji čelit. Nepomohlo ani obnovení obranné římské hranice na Dunaji a Sávě počátkem vlády císaře Justiniána, ani obranná zařízení napříč Balkánem až k Dlouhé hradbě. Nepomohli ani federáti, jako byli od konce 5.stol. Gepidové v dolním Potisí až k Sirmiu, zbytky Herulů kolem Spangiduna nebo od 1.526/547 Lanzobardi, zasahující do dolního Podráví. Vpády se přes Justinianova opatření opakovaly i v r.527 a znovu 533; byly činné podle libosti Slovánů a nelze ani předpokládat, že by byzantské prameny všechny zaznamenávaly; zájem se zřejmě soustředil jen na významnější. Tím byl např. r.545 nájezd do Thrákie, líčený Prokopem v souvislosti se zmínkou o předchozích bojích mezi Slovány a Anty, kteří se taktéž skládali z mnoha národů a pro něž obojí Prokopem je dle staršího názvu Sporoi i s jeho lidovou etymologií o sporadickém zpřesnění sídlení. Také Anté podobně jako Slováné poňikli řadu nájездů na Balkáně jako v 1.518-527 a okolo 1.530, 545 a 550.

Interpretace zpráv byzantské historiografie je samozřejmě velmi složitá a komplikovaná. Je nutno mít na zřeteli, že v byzantské historiografii se velmi často starší vžitá představa přenesla na nově etnicka (např. zmíněné již přenesení jména Géti na Góty a Slovány) a se jejich vyjadřování, pokud šlo např. o barbarské národy na sever od Dunaje a v severní Černošii, bylo často a priori usměrňováno myšlenkou o obrazem antických autorů a tento systém dále tradován. Ve všech případech však nešlo jen o aktualizované schéma, zejména ne při informacích o živých významných politicko-vojenských událostech, i když i tu mohla vzniknout topická forma, které však nic neměnila na reálné podstatě samotného faktu. Tak i loci communes (topoi) měly své funkční hodnotnatelní a význam i pouhým literárním efektem. odpovídaly - to potvrzuje nověji např. R.Benedicty v případě Prokopiové - v podstatě historické skutečnosti. Nemám v úmyslu podávat na tomto místě přehled slovenských útoků na Balkán, již vícekrát zpracovaný, avšak rád bych se zmínil o některých údajích Prokopie z Kaisareie, Menandra z Myreny, Agathia z Myrene, Tehofylakta Simokatta, Theofana aj., které nebyly dosud dostatečně zhodnoceny nebo zůstaly méně povšimnuty. Jde např. o slovenského zustošení a východiska nájездů Slovánů, jejich politické životy a soužití s jinými etniky apod. Tak v r.547 překročili Slovány Dunaj a zpusťovali Illyriem až k Epidamnu, v r.549 vznikli opět v Thrákie a do Thrákie, dostali se až ke Konstantinopoli a dobyli přitom

mnoha opevněných míst. Východiskem jejich tažení bylo území mezi Banátskou hornatinou, Transsylvánskými Alpami a Dunajem, tj. dnešní Valašské nížiny (zvláště Oltenie) a oblast mezi Tisou a Banátskou hornatinou, kde ve 4. stol. sídlili Limiganti; z těchto krajů pocházela zřejmě i ona slověnská jízda, která spolu s Anty byla r. 537 najata pro boj v Itálii. Další útok Slověňů r. 550 směřoval pak z Viminacia na Niš a Soluň. Jiné oddíly Slověňů pronikly až do provincie Evropy, ležící před Konstantinopolí, a přezimovaly tam bez obav vsko ve vlastní zemi, jak říká Prokopios. Příští rok porazili tito Slověně Římany a vrátili se domů, aby koncem roku znovu napadli Ilirikum. Slověny přepravovali přes Dunaj Gepidové a zdá se proto pravděpodobné, že k tomu došlo v úseku Singidunum-Viminacium, což by mohlo ukazovat zvláště na Slověny z území na východ od dolní Tisy. Jiný nájezd ke Konstantinopolí podnikli Slověně spolu s Kutrigury v 1.558-560 s takovým důrazem, že ve městě vznikla r. 559 obava z jeho pádu.

Situaci v Podunají zkomplikovali poté Avaři, kteří - jak vypráví Menander Protoktor - cestou k Dunaji porazili v r. 558 Anty vedené Mezamiem a Kelagasten, syny Idarisiovými, sídlící na sever od dolního Dunaje. Avaři se krátce zdrželi v krajích blíže dunajské delty a po výpravě do Polabí se usadili v 1.567/8 v Panonii mezi Dunajem a dolní Sávou. Je zajímavé, že od této doby zaznamenané nájezdy Slověňů nevycházely již tolik z území na východ od Tisy, v přímém sousedství Avarů, jakoby svarská přítomnost aktivitu těchto Slověňů paralysovala a zaměřila na vlastní obranu. Stálým nebezpečím pro Byzanc však zůstali Slověně mezi Transsylvánskými Alpami a Dunajem, tj. v dnešní Valašské nížině. Také proti nim zamýšlela římská říše využít Avarů a skutečně k tomu došlo za císaře Tiberia. Bezprostřední příčinou vyslání Avarů proti Slověňům byla velká, údajně stotisícová výprava Slověňů na Balkán a do Řecka v r. 578, jíž Tiberius využil k převezení prý šedesáti tisíc Avarů do Dobruže. Odtud pak Avaři vypadli na Slověny v dnešní Valašské nížině, jíž protáhli do svých sídel. Avaři: tuto výpravu uskutečnili také proto, že tito Slověně, jimž vládl Daurentios, jakýsi primus inter pares, tj. ostatními hegemony zřejmě vícera politicko-etnických útvarů, představujících tak jakýsi většící celek, odmítli někdy předtím avarskou žádost o tribut.

Římské říši se však tlak Slověňů na Balkán zlomit nepodařilo a Slověně, pokračující v dalším pustošení na Balkáně, pobili r. 580 i avarské a římské poselstvo. Z nájezdů Slověňů z dnešní Valašské nížiny je také zřejmé, že předchozí avarský útok neměl vlivu na jejich samostatné po-

stavení jak vůči Byzanci tak vůči Avarům. O dalších nájezdech Slověni na Balkán a do Řecka podává zprávu biskup Jan z Efesu, podle něhož se Slověně v r. 581 zmocnili téměř celého Balkánu, svobodně se tam usadili a žili tam ještě r. 584. S těmito událostmi, o nichž přináší zmínku i kronika Jana z Biklaru, bylo patrně spojeno také obléhání Soluně Slověny, jak popisuje legenda o dívech sv. Demetria. Léta 581-584 znamenala vůbec určitý mezník v aktivitě Slověni na Balkáně, neboť od těchto dob se Slověně začali na Balkáně déle či kratěji zdržovat a posléze i usazovat.

Přítom další nájezdy a příliv Slověni trval. Ještě k r. 584 připomíná Theofylaktos Simokattes novou výpravu Slověni na Balkán, která pronikla opět až před Konstantinopol. Šlo v tomto případě opět o Slověny z Valašské nížiny, tentokrátě však dohovořené s Avary, kteří jejich sídlům zaručili po čas výpravy mír. Císař Maurikios sice posléze donutil vůdce Slověni Ardagasta k vyklizení území mezi Karmarským a Černým mořem, ale ne ostatních oblastí. Velké výpravy Slověni v 1.578-588/9 zasáhly celý Balkán a Slověně se počali usazovat i v Řecku, jak lze patrně usuzovat z kroniky Isidora iun. ze Sevilly, díla Michala Syrského a Eugriova. Císař se snažil dokonce získat na svou stranu Anty, aby vpadli do země Slověni (ve Valašské nížině) a Slověně byli tak donuceni k návratu a k vyklizení Balkánu. Tyto úspěchy Slověni byly podmíněny nejen jejich vojenskou silou a způsobem boje, ale i tím, že římská vojska byla v té době zaměstnána na východě válkami s Peršany. Teprve když císař Maurikios převedl r. 591 své vojsko zpět na Balkán, mohla římská říše učinit poslední pokus zabránit Slověni v usazení na Balkáně. Podle zachovaných zpráv byl však Maurikios nucen vést boj proti dvojmu nepříteli, jednak proti Avarům, jimž odmítl platit zvýšenou daň a s nimi spojerým nebo jim podléhajícím Slověni v Potisí, jednak proti Slověni ve Valašské nížině. Když avarský kagan byl leti přinucen vrátit se ze započatého tažení proti Byzanci, císařský vojevůdce Priskos začal v r. 592 proti Slověni víceletý boj; ze zprávy Theofylaktovy je zřejmé, že šlo o Slověny ve Valašské nížině a to v prvé řadě o ty, jimž vládl Ardagast a kteří v r. 584 přitáhli ke Konstantinopoli. Oddíl Priskova vojska byl sice u řeky Helibakias zničen, ale Priskovi se posléze v r. 593 podařilo zmocnit se zradou sídla vládcy Slověni, jménem Musokios, kterého přeměny označují na rozdíl od ostatních hegemónů, etnarchů, taxiarchů, fylarchů a exarchů králem; toto sídlo leželo za řekou Paspírios. Jak je z Theofylaktova líčení patrné, pohybovala se římská výprava v podstatě v těch krajích Slověni, kudy v r. 578 protáhli Avari vyslaní Byzan-

cí. Poněvadž výprava kromě pustošení niého nesvedla, vrátil se Priskos dalšího roku znovu na severní břeh Dunaje, kde měl nařízeno zůstat příští zimu. Vojsko se však tomu vzepřelo, neboť Slověně byli "pro velké množství nepřemohitelní". Priskos se tedy dal na ústup, také z obavy před Avary, ačkoliv s jejich souhlasem překročil v jejich zemi Dunaj; nevíme však, zda šlo o oblast přímého panství Avarů nebo jen o území, na něž si svrchovanost nárokovali. Přes tyto neúspěchy se však Avary ani ještě nevzdala pokouet přimět Slověny, aby nepřekračovali Dunaj na Balkán, neboť v 1.596/7 se Římané střetli se Slověny (vzruchujícími se z tažení na Balkáně) u Marcianopole; Slověně se tedy obrátili za pomoc u hradbu. Současně jiná vojska Slověně o Musokiasy také napadla Konstantinopol a další pronikla až k Soluni, kterou oblehla; podle údajů legendy o dívech sv. Demetria jich bylo sto tisíc. Aby Byzance toto nebezpečí odstranila, pokusila se starou taktikou přimět Slověny k navratu tím, že je napadla u Dunaje. V bojích padl sice taxiarchor Slověně Peiragastos, nicméně Slověně vylákali poté Římané do jakési pustiny a poněvadž tam nezahynuli, připravili jim posléze ztroucí porážku, když se Římané pokusili zaútočit na jakousi pevnost Slověně nad řekou Heli-bakias.

Pro rozpory s Priskem zaútočili proti římské říši v r.598 také Avari, byli však někde mezi Sirmiem a Salonou poraženi a Priskos přitáhl v r.600 až k Singidunu, což však Avary neodradilo, aby hned v zápatí nepodnikli vpád do Moesie, neoblehli v zimě 600/601 Tomy, neporazili další byzantské vojsko v balkánských průsmycích a nedostali se až ke Konstantinopoli. Mír, který byl mezi Avary a Byzancí ujednán, je zajímavý tím, že obě strany si daly navzájem povolení a volnou ruku podle potřeby vytáhnout a přejít Dunaj proti Slověněm. Z tohoto faktu vyplývá, že sídla Avarů byla stále v Panonii na jižní straně Dunaje a že nejen Slověně v dnešní Valašské nížině, ale i Slověně v Potisí patrně neuznávali avarskou svrchovanost nebo se jí snažili střídat a byli společným nepřítelem Avarů a Byzance. Uzavřený avarsko-byzantský mír však netrval dlouho, neboť když byzantské vojsko na tažení proti Slověněm - nešlo-li však skrytě i o výpravu proti Avarům - přišlo do Viminacia, Avari považovali zmíněný mír za porušený a vytáhli do Horní Moesie proti Byzancí; byli však poraženi. Teprve od těchto dob se dovídáme, že avarské panství zaujalo také Potisí, kde zřejmě docházelo jednak ke spolenectví avarsko-slověnskému, jednak k nastolení nebo sepevnění avarské svrchovanosti nad tamními Slověny, neboť z dalších dvou porážek na dolní Tise, které byly připisovány Avarům, je zřejmé, že se jich oproti Avarům a Gepidům zúčastnil víc jak trojnásobný počet Slověně. Snahy císaře Maurikia o udržení Dunaj-

ské hranice proti Slověnům skončila r.602 byzantskou výpravou, která se dostala až na břeh, pravděpodobně do míst přezvaných boji s Paragantem. Tato výprava byla pouze způsobilá přílehlý břeh, avšak když měla v zemích Slověny proniknout dále, povstala, vzbourilo se a jeden z jeho velitelů setník Fokas se dokonce sám stal císařem.

Od počátku Fokovy vlády přestal pak Dunaj být hranicí proti Slověnům, kteří již zcela bez překážek počali postupně osídlovat území, které bylo dříve hez intenzivnější než tomu bylo koncem 6.stol. před nástupem Fokovy vlády. Podle zprávy Jana z Nikiu, týkající se doby Fokovy, padlo při velkých útocích barbarů do římské říše velmi mnoho měst a pouze Soluň se Slověnům ubránila. Tato charakteristika je jistě velmi výmluvná a svědčí o síle vlády císaře Herakleia (610-641), nebylo na tom lepe. Ještě před tím, jak praví v demetriovské legendě, byly Slověny a Avary za jeho doby v Slověnské zemi ženy téměř všechny evropské provincie. V r.611 se podle Theofana uskutečnil vpád Avarů a současně byli Římané, jak uvádí Pavel Diakon, poraženi v Istrii a Řecko, podle kroniky Isidora Iun., celé vydrancováno Slověny. Další vpád Avarů směřoval v l.618/619 do Thrákie a r.622 proti Nikaie. Nikeforos nový útok Avarů, spojených se Slověny a Srby a Chorváty a dokonce o rapadnutí Kykladských ostrovů a v r.623 Kreta. Konečně v r.624 získal perský vojevůdce Avary a Slověny k velkému ústupu na Konstantinopol, jehož tíhu nesli podle Paschélní kroniky slovenští též křesťané, a pěchota, oděná a útočící po římském způsobu a zbrojená přísilou křesťanských strojů, a dále loďstvo, které Byzantinci zničili ohněm. To byla naposledy poslední výprava, na niž se zúčastnili Avari, jejichž moc utrpěla kolem r.629 povstáním Slověno-Vinidů, k nimž přišel Sámo, a další výpravou, utrpěnou pak v l.635/641 od bulharského kagana Kuvrata.

Slověné se počínaje poslední třetinou 6.století počali taly ustupovat v Moesii, Thrákii, Makedonii a v Řecku a počátkem 7.stol. zjistili již tolik, že byzantský odpor proti nim byl zcela bezúčelný, až na některá území se Byzantinci podařilo získat zpět, jako např. Dalmácii, kde se Srbové a Chorvaté podle pozdější tradice u Konstantina Porfyrogeneta dostali až v době Herakleiové. V Makedonii však Slověné byli už v 6.stol. a do Dalmácie pronikali již l.547/8 počínaje, až za vlády Fokovy již spadli do rukou celá. Obsazování Balkánu Slověny pokračovalo ještě celou 7.století a už za císaře Konstanta (642-668) se pojem he Sklavini a ai Sklavini nevztahoval více jako v 6.stol. na území za Dunajem, ale na vnitrozemí Balkánu. Je to patrné z Theofanova líčení, z Konstantinova tažení proti těmto Slověnům v r.657, z míru, o nějž žádali někteří Konstantinovi a exarchové Slověni r. 677 a z bojů, které svedl se Slověny r. 677 Justinian II.

Pro omezení rozsah svého příspěvku nemohl jsem se ovšem důkladněji zabývat nastiňnou problematikou, avšak i z toho, co jsem se zde pokusil naznačit, mohou vyplývat určité možnosti výkladů těchto spleťtých problémů, mající ovšem často spíše charakter otázek než závěrů. Je to např. otázka Limigantů a vůbec dosud neřešeného komplexu vztahů sarmatsko-slovanských, zatlačovaných do pozadí studií problematiky avarsko-slovanské. Dále zde jde o problémy vytvoření koncepce a vědomí Slovanů jako velkého celku a rozšíření jména Slovanů na všechna vzájemně příbuzná etnika. Přejít můžeme otázky související s počátky útoku Slověnu na jih od Dunaje, a bude nutné rozlišovat, pokud tyto útoky vycizely z oblasti mezi Dunajem a Transylvánskými Alpami, odkud jsou známa i jména některých hegemónů Slověnu, a pokud je prováděli Slované z dolního Potisí. Východní římská říše nebyla po celá století sto se jim účinněji bránit, ač se o to pokusil mj. i pomocí Avarů Tiberius a koncem 6.stol. Maurikios. Slověné na sever od dol.Dunaje byli zcela nezávislí na Avaroch jak před r.578, tak i potom. V jiné situace se ocitli Slověné v dolním Potisí před přeložením avarských sídel z území na jih od Dunaje a po něm. Poměr avarsko-slovanský nutno zkoumat diferencovaně podle míst, doby a situace a nelze jej paušalizovat.

THE SETTLEMENT OF THE SLAVS ON THE BALKAN PENINSULA AND
THE BYZANTINE HISTORIOGRAPHY

The Eastern Roman Empire was forced to fight with the invaders coming from the countries situated northwards of the Danube from the very beginning of this existence. Besides the attacks made by the Germanic nationalities and by the Huns, one of the grave problems was also that of the Sarmatians. Many questions arose in the point whether the Lupiones Sarmatae (3rd cent.) were identical with the successive Limigantes (4th cent.); it is quite certain however, they were not the genuine i. e. nomadic Sarmatians. The discussion is therefore concentrated also to the problem, whether the Limigantes has been an ethnic whose development was potentially directed towards its later slavinity. +/

The name Venedi denoted originally only one ethnic formation dwelling where to the Baltic Sea; whether to count them to the later Slavs is a question at least. The name Venedi was extended both in the course of the migration of the Goths. The last mentioned nationality called many ethnic formations in the territory as far as to the Dnieper, the Danube by the name of the Veneds, and delivered it to Byzantium. The Slavs could be sought also under other names which kept their antique geographical character, f. e. under the name of the Gotes, and on the contrary, not all politically - ethnical groups denominated as Slavs must really contain solely Slavics ethnics. The Slavs were differentiated into many politically-ethnical formations under various names which were due to the names of the ruling clans and to the places of dwelling. The name Slavs belonged originally to one (or one group) of them living in the basin of the Upper Dnieper or northwards of it (2nd - 3rd cent.) whose pertinance to the later Slavic element is uncertain. However, the group called the Slavs was in the 5/6 cent. the strongest of all settled between the Dniester and the Danube, and the most frequented by the Byzantines, perhaps, and the name of the Slavs was thus generalised for all groups related to it. In the 6th cent., there were named Slavs the inhabitants of the Yalachian Lowland in Ruma-

+/ These and the following problems are dealt in detail by me in the work: Byzanc, Řím a Slovansk ve středověku (Byzantium, Rome and the Slavs of the Middle Ages).

nia who formed under their rulers Daurentios and the King Musokios a greater political formation, analogous to the Germanic kingdoms of the early Middle Ages; another Slavic groups settled down between the Lower Tisa and the Banat Mts., in the seats of the former Limisantes.

The Slavic invroads into the inland of the Balkan Peninsula starting at the end of the 5th or at the begin of the 6th cent. were made both by the Slavs from the Valachian Lowland, both by the Slavs settled in Banat. The Eastern Roman Empire tried to prevent the Slavic invasion, last but not least also by the help of the Avars who were settled (in 568) between the Danube and Lower Sava, but in vain, and the Slavs began to settle on the Balkan Peninsula from the years 581-584 on. The Eastern Roman effort to restore the Danubian borderline at the end of the 6th cent. failed. The Byzantines succeeded only that the Avars spread their domain also to the North of the Danube and transferred their kaganate into the country of lower Tisa about 601. Various forms of co-existence and alliance with the Slavs, directed against the Eastern Roman Empire, came into being; however, many Slavs preferred to leave the country on Tisa, and settle elsewhere. After 602, the Slavs began to inhabit the whole of the Peninsula without any obstacles and together with the Persians and the Avars wore the main burden of the attack at Constantinople in 626. The denomination "ai Sklavuniai" was no more bind with the regions situated to the North of the Danube and since the middle of the 7th cent. it was used only for the inland of the Balkan Peninsula.